

Derleme

Disiplinlerarası Eğitimin Sağlık ve Sosyal Bakım alışanları İçin nemi

The Importance of Interdisciplinary Education for Health and Social Care Professionals

Sezer DOMA¹, Esra AKI², Mine UYANIK³

¹School of Social Work, Department of Medicine and Social Care Education, University of Leicester, UK, sezer.domac@gmail.com

²Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü, esraaki@hotmail.com (Sorumlu Yazar)

³Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü, muyanik@hacettepe.edu.tr

ÖZET

Disiplinlerarası eğitimin (interdisipliner) amacı hizmet alan bireylerin ihtiyaçlarına birlikte czm sağlayabilen sağlık ve sosyal bakım uzmanları arasında çalışma ilişkilerini geliştirerek hizmet kalitesini artırmaktır. Disiplinlerarası işbirliği ve disiplinlerarası eğitim terminolojisini tanımlamada bazı sorunlar vardır. İlişkilerin farklı Şekillerinin farklı kelimeler ve açık kavramlar ile ifade edilmesi gerekmektedir. Örneğin '*multidisipliner*', '*interdisipliner*', '*krosdisipliner*', '*ekip çalışması*', '*ortaklık*', '*işbirliği ilişkileri*', '*koordinasyon*', '*entegrasyon*', '*interprofesyonellik*', '*interprofesyonel uygulama*' gibi farklı ve çakışan tüm terimler dikkate alınmalıdır. Bu terimler bir çok sağlık ve sosyal bakım içeriklerinde sağlık ve sosyal bakım personelinin birlikte çalışmasını açıklamak amacıyla kullanılmaktadır. Disiplinlerarası işbirliği birlikte hedefi başarmaya yönelik olarak kaynakların paylaşıldığı durumlarda etkileşimsel bir süreç ya da birlikte çalışma ve bilgi paylaşımı yapılan çoklu disiplinler arasında kompleks ilişkiler gösteren kişilerarası bir süreç olarak tanımlanabilir Disiplinlerarası işbirliğinde sağlık ve sosyal bakım profesyonellerinin birlikte çalışması için hazırlanan en kapsamlı döküman disiplinlerarası eğitimidir. Sağlık ve sosyal bakım profesyonelleri birlikte çalışırlarsa birbirlerini ve uygulamada nasıl iletişim kuracaklarını anlamaya ihtiyaç duyarlar.

Anahtar Kelimeler: Disiplinlerarası; işbirliği; Eğitim

ABSTRACT

Interprofessional education aims to improve the quality of patient care through improving working relationships between health and social care practitioners who can promote collective responses to patient and service user's needs. It has been suggested that different forms of interactions need different words and clear conceptualisations. For example, consider, '*multidisciplinary*,' '*interdisciplinary*,' '*crossdisciplinary*,' '*teamwork*,' '*partnership*,' '*collaborative relationships*,' '*coordination*,' '*integration*,' '*interprofessionalism*,' '*interprofessional practice*,' all terms which differentiate and overlap. These terms are used in many health and social care contexts and are often used to express the coming together of a wider range of health and social care practitioners. Interdisciplinary collaboration can be defined as an interactional process or an interpersonal process which represents a complex relationship between multiple disciplines where individuals work together and exchange information, in a setting where resources are shared and people are brought together to accomplish goals. The most universally noted preparation for health and social care professionals to work together in interprofessional collaboration, is interprofessional education. This is because it follows that if professionals in health and social care must work together, they need to understand about each other and how to conduct their practice collectively.

Key Words: Interdisciplinary; Collaboration; Education

Disiplinlerarası eğitimin (interdisipliner) amacı hizmet alan bireylerin ihtiyaçlarına birlikte çözüm sağlayabilen sağlık ve sosyal bakım uzmanları (ergoterapist, fizyoterapist, odyolog, hemşire, hekim, sosyal hizmet uzmanı, psikolog vb) arasında çalışma ilişkilerini geliştirerek hizmet kalitesini artırmaktır (Barr, 2002). Sağlık ve sosyal bakım öğrencilerinin birlikte çalışma becerilerinin artırılması bireylerin ve toplumun yararına olmaktadır (Freeth, Hammick, Reeves ve ark, 2005; Domaç ve Sobacı, 2014; Domaç, Fidan, Sobacı ve ark, 2014). Disiplinlerarası işbirliği ve disiplinlerarası eğitim terminolojisini tanımlamada bazı sorunlar vardır. İlişkilerin farklı şekillerinin farklı kelimeler ve açık kavramlar ile ifade edilmesi gerekmektedir. Örneğin *'multidisipliner', 'interdisipliner', 'krosdisipliner', 'ekip çalışması', 'ortaklık', 'işbirliği ilişkileri', 'koordinasyon', 'entegrasyon', 'interprofesyonellik', 'interprofesyonel uygulama'* gibi farklı ve çakışan tüm terimler dikkate alınmalıdır (Leathard, 1994; Lethard, 2003; Reeves, Lewin, Espin ve Zwarenstein, 2010). Bu terimler birçok sağlık ve sosyal bakım müfredat içeriklerinde sağlık ve sosyal bakım personelinin birlikte çalışmasını açıklamak amacıyla kullanılmaktadır (Leathard, 2003) (Tablo 1). *'Multi'* ve *'inter'* ekleri önek ve sonek olarak yer değiştirebilir (Oandasan ve Reeves, 2005).

İşbirliği kısaca 'birlikte çalışma eylemi' olarak tanımlanır (Oxford English Dictionary, 2011). Disiplinlerarası eğitim uzmanları son zamanlarda Fransız filozof Deadra'nın düşüncesinden yola çıkarak bu terimleri tartışma ve tanımlamayı sürdürmektedirler (Thistlethwaite, Jackson ve Moran, 2013). Deadra işbirliğini 'birbiriyle çalışma, birlikte çalışma' olarak tanımlamıştır. Disiplinlerarası işbirliği ya da işbirliği uygulamaları sosyal bakım perspektifinden şu şekilde tanımlanmaktadır:

'Kendi uzmanlık alanına hakim olan fakat ortak hedefler için işbirliği ile fonksiyonel olarak birbirine bağlı olan iki ya da daha fazla profesyonel arasındaki değişim odaklı müdahalelerin anlamlı bir sıralama içermesi' (Billups, 1987).

Disiplinlerarası işbirliği birlikte çalışmada amaçların paylaşımına katkı veren, iki ya da daha fazla profesyonel arasında oluşan bir dizi eylemdir. Böylece bu bir yöntem değil, ortak özellikleri ve

birbiriyle ilişkili alt süreçleri olan çok aşamalı bir süreçtir (Billups, 1987; Thomson, Perry ve Miller, 2007). İşbirliği 5 anahtar boyuttan oluşmaktadır; yapısal olan ikisi denetim ve yönetim, sosyal boyutu olan ikisi ortaklık ve normlar sonuncusu ise kurumsallığı içeren organizasyonel otonomidir. Thomson ve arkadaşları disiplinlerarası işbirliğini şöyle tanımlamışlardır:

'Formal ya da informal yolla iletişim kuran, ilişkilerinde kurallar olan, otonom ya da yarıotonom katılımcıları olan, yararlı ilişkiler geliştiren ve normları paylaşan bir süreçtir'

Disiplinlerarası işbirliği birlikte hedefi başarmaya yönelik olarak kaynakların paylaşıldığı durumlarda etkileşimsel bir süreç ya da birlikte çalışma ve bilgi paylaşımı yapılan çoklu disiplinler arasında kompleks ilişkiler gösteren kişilerarası bir süreç olarak tanımlanabilir (D'Amour ve Oandasan, 2005). Etkin disiplinlerarası işbirliği 'öğrenme, keşfetme ve uygulama; mesleklerin kendine özgü katkıları, birbirlerini nasıl tamamladıkları, çatışmaların nasıl çözümlenebileceği ve birlikte nasıl çalışılabileceğidir (Whittington, 2003). Petri (2010). Sağlık bakımında disiplinlerarası işbirliği için daha kapsayıcı bir tanımlama yapmıştır:

'Kişilerarası süreç birçok disiplinden gelen, amaçları, karar vermeyi, sorumluluğu ve bireyin sağlık problemini çözmede birlikte çalışma gücünü paylaşan sağlık bakımı profesyonelleri tarafından şekillendirilir. Süreç en iyi güven ve saygı atmosferini güçlendirme, etkili ve açık iletişim, rollerin farkındalığı ve kabulü ve katılan disiplinlerin sorumlulukları yoluyla elde edilebilir.'

Disiplinlerarası işbirliği bütüncül bakış ve hizmet alanlar ile işbirliği ideolojisine odaklanmanın vurgulanması ile ivme kazanmıştır (Freeth, 2001). Sonunda disiplinlerarası işbirliği değerlendirme ve etkin görüşmeler yoluyla birleşme yaklaşımı anlamına gelmektedir. Smith (2013) işbirliğinin bir sona sahip olmadığını daha iyi çıktılar ve hizmeti iyileştirme başarısını amaçlayan bir süreklilik olduğunu vurgulamıştır.

Disiplinlerarası işbirliğinde sağlık ve sosyal bakım profesyonellerinin birlikte çalışması için hazırlanan en kapsamlı döküman disiplinlerarası eğitimidir. Sağlık ve sosyal bakım profesyonelleri

Tablo 1. Tanımlar Listesi

Terim	Tanım
Multidisipliner	Farklı akademik disiplinlerin bir araya gelmesi ve katkı vermesidir (Leathard, 2003).
İnterdisipliner	Ana tema, konu, problem, konu ya da deneyimleri değerlendirmek için birden fazla disiplinden yöntem ve dil uygulayan bilgi ve yaklaşımdır (Leathard, 2003).
Krosdisipliner	Bir disiplinin bir başka disiplinin perspektifinden bakışıdır; örneğin müziğin fiziği, matematiğin hikayesi (Meeth, 1978).
Takım çalışması	Takım çalışması (takım davranışı) bir işi tamamlamak için gerekli aktivitelere iki ya da daha fazla kişinin katılımıyla gerçekleşen dinamik bir süreçtir (WHO, 2009).
Ortaklık	Organizasyonlar, grup, profesyonel ve disiplinlerarası seviyede başarılan, sürdürülen ve gözden geçirilen ilişkilerdir (Oxford English Dictionary, 2011).
İşbirliği ilişkileri	Problem çözmek ve hizmet sağlamak üzere birlikte çalışan, farklı uzmanlık alanlarından kişiler arasında aktif ve devam eden ortaklıktır (Barr, Koppel, Reeves ve ark, 2005).
Koordinasyon	Çeşitli organizasyon bölümlerinde ya da organizasyonlardaki bağımsızlıkla ilgili etkin bağlantılardır (Schortel ve Kaluzny, 1997).
Entegrasyon	'Tamamlamak' anlamına gelen Latince kelimedenden köken alır. Bütünün organik parçalarının birleştirilmesi ya da bütünü yeniden yapılandırmaktır. Komponentlerin ya da bileşenlerin bir araya getirilmesidir (Kodner ve Spreuwenberg, 2002).
İnterprofesyonellik	Eğitmcilerin ve uygulayıcıların sinerjistik bir biçimde işbirliği yaptığı eğitim ve uygulama yönelimidir.
İnterprofesyonel uygulama	Bir amaca yönelik olarak farklı alanlardan üyelerin işbirliğidir (MacIntosh ve McCormack, 2001).

birlikte çalışırlarsa birbirlerini ve uygulamada nasıl iletişim kuracaklarını anlamaya ihtiyaç duyarlar.

Avrupa, ABD ve İngiltere'de yapılan ilk çalışmalar '*birlikte öğrenme*'nin gerçekten ne anlama geldiği ile ilgilidir (Barr ve Shaw, 1995). Disiplinlerarası eğitim; rol farkındalığı, etkili iletişim, karşılıklı güven ve saygıyı sağlayabilecek paylaşılan disiplinlerarası işbirliğini gerektirir (Barr, Hammick, Koppel ve ark, 1999). Horder (1992) köprüler kurma veya ilişkiler sağlamada disiplinlerarası eğitim vurgusunu yapmış, aynı zamanda disiplinlerarası eğitimi ortak olan ve onlara birlikte kimlik oluşturan meslekleri belirleme ve farkına varma çabaları olarak belirtmiştir. Çoklu mesleki eğitim terimi

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından ilk defa 1988'de belirtilmiştir ve Sağlık Bilimleri Çoklu Meslek Eğitim Avrupa Ağı (European Network for Multiprofessional Education in Health Sciences) tarafından kabul edilmiştir (EMPE). 1997'ye kadar, disiplinlerarası eğitim CAIPE'nin (Centre for The Advancement of Interprofessional Education) belirttiği gibi şöyle tanımlanmıştır:

'Disiplinlerarası eğitim, iki ya da daha çok mesleğin uygulamalarda işbirliklerini kolaylaştırmak için beraber, birbirlerinden ve birbirleri hakkında öğrenmesi sırasında fırsatlara kaynak oluşturmak üzere kullanılır'.

CAIPE(2012) 'de bu tanımı şöyle geliştirmiştir: **'iki ya da daha çok mesleğin işbirliği ve bakım kalitesini geliştirmek üzere birbirlerinden, beraber ve birbirleri hakkında öğrenme fırsatlarıdır'.**

Aynı zamanda disiplinlerarası eğitimin sıklıkla çoklu disiplinlerle (multiprofesyonel) eğitim ile kafa karışıklığını aşağıdaki ifadeyle, açıklığa kavuşturmuşlardır:

'Çoklu disiplinlerle eğitim, nedeni ne olursa olsun iki ya da daha çok mesleğin yan yana öğrenmedeki fırsatlarına atıfta bulunmak üzere kullanılmaktadır'.

Disiplinlerarası eğitim, çoklu disiplinlerle eğitime benzemeyen, öğrenme süreci sırasında meslekler arası etkileşimi gerektirir. Son zamanlarda Hammick, Freeth, Copperman ve ark, (2009) bu öğrenmenin oluşma sırası konuları üzerinde şöyle tartışmışlardır:

"Disiplinlerarası eğitim iki ya da daha çok profesyonel etkili işbirliği ve bakım kalitesini geliştirmeyi sağlamak üzere birbirleri hakkında, birbirlerinden ve birlikte öğrenirken oluşmaktadır" (Hammick ve ark, 2009).

Bu tanımda, öğrenciler önce diğer meslekler hakkında öğrenmeli ve sonra birlikte ve birbirlerinden öğrenmelidirler, denilmektedir. Son zamanlarda DSÖ (World Health Organization, 2010) disiplinlerarası eğitimin durumu ve tanımını şöyle uyarlamıştır:

'Disiplinlerarası eğitim; iki ya da daha çok profesyonelin etkili işbirliği ve sağlık sonuçlarını geliştirmeyi sağlamak için birbirleri hakkında, birbirlerinden ve birlikte öğrenme olduğunda oluşmaktadır' (WHO 2010).

Disiplinlerarası eğitimin kalbi; **'işbirlikçi, eşitlikçi, grup yönlendirmeli, deneyimsel, yansıtıcı ve uygulamalı'** öğrenmedir (Barr, Koppel, Reeves ve ark, 2005). Tanım sürekli olarak bu öğrenmenin gelecekte beraber ve etkili işbirliği içinde hasta/hizmet kullanıcıları yararına çalışabilecek profesyonellere istek oluşturma taahhüdü ile ilgilenmektedir. Disiplinlerarası eğitim, etkili disiplinler arası işbirliği için gerekli beceri ve davranışları destekleyebilmektedir ki bu durum sonrasında sağlık bakım kalitesini ve hizmet kullanıcılarında oluşacak sonuçları iyileştirebilecektir (Barr, 2002).

Pronovost ve Vohr (2010) yapmış oldukları akut klinik bakım araştırmasında hasta/hizmet kullanıcılarının yetersiz ekip bakımı aldıklarına ilişkin sonuçlar saptamışlardır. Birlikte çalışan ve birbirleriyle iletişimde olan sağlık ve sosyal bakım profesyonellerinin kişilerdeki trajik sonuçlarına ilişkin başarısız kanıtlara sahip oldukları görülmüştür (Quinney, 2006). Lancet Komisyonunca (2010) yazılan son bir makalede, sağlık profesyonellerinin eğitiminde, hizmet kullanıcıları ve popülasyon öncelikleri ile ilgili mesleki yetkinliklerde bir uyumsuzluk olduğuna dair ortak bir görüş ve yaklaşım ileri sürülmüştür. Bunun hizmeti ayrı ayrı vermeden olduğu ve geleneksel müfredat eğitiminde dinamik ve adapte olabilen mesleklerin oluşturulmadığı ifade edilmiştir. Komisyon ekip temelli öğrenme ve Disiplinlerarası eğitim tavsiyelerinde bulunmuştur.

Rodger ve Hoffman (2010), DSÖ'nün disiplinlerarası eğitim ve İşbirlikçi Uygulama Çalışma Grubu adına yapılan bir değerlendirmesinde, araştırmacıların bugüne kadar disiplinlerarası eğitim liderleri tarafından gözlenen kişisel yararları belirlemeyi araştırmadıkları ifade edilmiştir. Çalışmalarında 42 ülkeden 396 kişi araştırma sorularını cevaplamış ve disiplinlerarası eğitimin uygulama sayısı ve politika faydaları rapor edilmiştir. Çalışma sağlık bakımına erişme, sağlık sonuçları ve hizmet kullanıcıları için moral işgücü, uygulamalar ve üretkenlik gibi bakım kalitelerine odaklanmıştır. Sonuçta disiplinlerarası eğitimin etkinliği ve sonuçları için ileri nitel kayıtlara ihtiyaç duyulduğu, araştırmada belirtilmiştir.

Disiplinlerarası eğitim tanımına yukarıdaki kavramlar üzerinden bakıldığında, İngiltere hükümeti, DSÖ (WHO, 2010; WHO, 2011)'nün rehberlik yaptığı ve disiplinlerarası işbirliği olan bir sistemin gerekliliğinin farkına vardığı gibi, daha iyi sonuçlar için disiplinlerarası çalışma ihtiyacını açıklamıştır.

Türkiye'de son yıllarda dikkat çekmeye başlayan disiplinlerarası çalışmaların sistematize edilebilmesi için ilgili kurumlar ve çalışanları ile eğitim programlarının düzenlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Barr, H. (2002). Interprofessional education: Today, yesterday and tomorrow. London: Learning and Teaching support Network: *Centre for Health Sciences and Practice*.
- Barr H., Hammick M., Koppel I. and Reeves S. (1999). Evaluating Interprofessional education: two systematic reviews for health and social care. *British Educational Research Journal*, 1. 25. (4): 533 - 544.
- Barr, H., Koppel, I., Reeves, S., Hammick, M. & Freeth, D. (2005). Effective interprofessional education. *Argument, assumption and evidence*. Oxford: Blackwells.
- Barr, H. & Shaw, I. (1995). Shared learning: Selected examples from the literature. London: CAIPE.
- Billups, JO. (1987). Interprofessional team process. *Theory into Practice*, 26, 146-152.
- Barr, H., Low, H., & Gray, R. (2012.) Interprofessional Education in Pre-registration Courses. A CAIPE Guide for Commissioners and Regulators of Education. CAIPE, PO Box 680 Fareham PO14 9NH.
- D'Amour, D., & Oandasan, I. (2005). Interprofessionality as the field of interprofessional practice and interprofessional education: An emerging concept. *Journal of Interprofessional Care*, 19(Suppl. 1): 8-20.
- Domac, S., & Sobacı, F. (2014). Sosyal hizmet uygulamalarında yansımali eğitim. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama [Journal of Education and Humanities: Theory and Practice]*, 5(9), 77-92.
- Domaç S, BM Fidan, Sobacı F, Yıldırım A, Soydaş P, Özkent T. (2014) The importance of amalgamating interprofessional education to the higher education curriculum in Turkey. *Quest Journals Journal of Research in Humanities and Social Science*, Volume 2 (4), 70-76.
- Freeth, D. (2001) Sustaining interprofessional collaboration. *Journal of Interprofessional Care*, 15(1): 37-46.
- Freeth, D., Hammick, M., Reeves, S., Koppel, I., & Barr, H. (2005). Effective interprofessional education. *Development, delivery and evaluation*. Oxford: Blackwell/CAIPE.
- Hammick, M., Freeth, D., Copperman, J. & Goodsman, D. (2009). Being Interprofessional. Cambridge: Polity Press.
- Horder, J. (1992). A new beginning. Editorial. *Journal of Interprofessional Care*, 6 (1): 4.
- Kodner, DL, Spreeuwenberg, C. (2002). Integrated care: meaning, logic, applications, and implications-a discussion paper. *International Journal of Integrated Care*, Vol. 2, 14.14.
- Lancet Commission Report. (2010). *The NHS-no room for failure*. Vol 380 (9858): 1968 Accessed on 12/10/2013 from www.thelancet.com
- Leathard, A. (1994). Going Inter-professional: Working Together for Health and Welfare. London: Routledge.
- Leathard, A. (2003). Interprofessional Collaboration. *From Policy to Practice in Health and Social Care*. Essex: Bruner-Routledge.
- MacIntosh, J. & McCormack, D. (2001). Partnerships identified within primary health care literature. International. *Journal of Nursing Studies*, 38, 547 - 555.
- Meeth, L.R. (1978). Interdisciplinary Studies: Integration of Knowledge and Experience. *Change*, 10: 6-9.
- Oandasan, I. & Reeves, S. (2005). Key elements of interprofessional education. Part 2: Factors, process and outcomes. *Journal of Interprofessional Care*, 19 (Suppl. 1): 39-48.
- Oxford English Dictionary (2011). Hardback. Oxford: Oxford University Press.
- Petri, L. (2010). Concept Analysis of Interdisciplinary Collaboration. *Nursing Forum*, 45 (2)
- Pronovost, P. & Vohr, E. (2010). Safe Patients, Smart Hospitals. How One Doctor's Checklist Can Help Us Change Health Care from the Inside Out. New York: Hudson Street Press.
- Quinney, A. (2006). Collaborative Social Work Practice. *Learning Matters*. Exeter.
- Reeves, S, Lewin, S., Espin, S. & Zwarenstein, M. (2010). Interprofessional teamwork in health and social care. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Rodger, S., & Hoffman, S. J. (2010). Where in the world is interprofessional education? A global environmental scan. *Journal of Interprofessional Care*. 24(5): 479-491.
- Schortel, S.M. & Kaluzny, A. (1997). Essential of Health Care Management. London: Delmar Cengage Learning.
- Smith, R. (2013). The drivers and dynamics of interprofessional working in policy and practice. In Littlechild, B. & Smith, R (eds) *A Handbook for interprofessional practice in the human services. Learning to work together*. London: Pearson Education Limited.
- Thistlethwaite, J., Jackson, A. & Moran, M. (2013). Interprofessional collaborative practice: A deconstruction. *Journal of Interprofessional Care*, (27): 50-56.
- Thomson, A.M., Perry, J.L., & Miller, T.K. (2007). Conceptualizing and measuring collaboration. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 19(1), 23-56.
- Whittington, C. (2003). A model of collaboration. In Weinsten, J., Whittington, C. & Leiba, T. (eds)

Collaboration in Social Work Practice. London: Jessica Kingley Publications.

World Health Organization (WHO). (1988). Learning together to work together for health. Geneva: World Health Organization.

World Health Organization (WHO). (2009). Human Factors in Patient Safety. Review of Topics and Tools. *Report for Methods and Measures Working Group of WHO Patient Safety*. Geneva. Department of Human Resources for Health.

World Health Organization (WHO). (2010). *Framework for Action on Interprofessional Education & Collaborative Practice*. Geneva. Department of Human Resources for Health.

World Health Organization (WHO). (2011). *Patient Safety Curriculum Guide: Multi-professional Edition*. Geneva: World Health Organisation.